

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Herr Panthakaks Historie (DK)

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninger", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 31. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540297756384/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Hoved, med alle de Daarligheder, som andre havde fundet for got at skrive sammen. – Herr Misocosmus oprettede det ærlig med Tampen, som han rev ned med Munden; og Christian, som begyndte at troe, at hans Conrector maaskee var en Nar, som alle andre, sluttede, fra det større til det mindre; at nemlig, da han, som var saa forskrækkelig lærd, ikke var ret klog; det da ikke maatte være noget Menneske beskjæret, at have sin sunde Forstand –

Af sine Skole-Kammeraders Omgang kunde han ligesaalidet faae noget Begreb om den beste Verden. Han var i Begyndelsen noget enfoldig, og derfor drillede de ham; han var alvorlig, og derfor kunde de ikke lide ham; han var mistænkelig mod alle og derfor beluurede de ham; efter gammel Vane sladdrede han paa dem, og følgelig pryglede de ham. –

Imidlertid blev alt dette af bedre følger for vor Panthakak, end man skulde have formoder – Drillet, forhad, udskjældt, pryglet af alle; fik han stor Lyst til at holde sig saameget, som mueligt for sig selv – Da han skulde fordrive Tiden med noget, var han nødt til at læse, naar de andre legede – Skjønt man ikke kunde love sig meget af denne Læsning, viiste det sig dog med Tiden, at den ikke havde været unyttig; da han først fik Leylighed til at lede alle de utallige Ting frem, til ret at bese dem, og til at bringe dem nogenledes i Orden, som han nu fik pakket sammen i sin Hjemme, uden at vide hvorledes. –

Heller bør man ikke negte, at jo Herr Misocosmus, handlede fornuftig i visse Puncter af Underviisningen, endskjønt det rigtig nok kun var per Accidens. – Dersom han lærte ham at ansee meget klogt for daarligh, og meget got for ont; saa lærte han ham tillige at ansee virkelig Daarlighed, med alle sine skadelige Virkninger for det som den var. – Saaledes, naar de latinske Historic-Bøger, som jeg veed ikke hvad for en ond Aand har lært vore Poedagoger at give Børn i Hænderne, førend de kan skille det gode fra det onde, og langt mindre det ægte fra det glimrende, naar de bestak den unge Christians Sjal ved prægtige eller rørende Skildringer, og saaledes forførte ham til at tænke høyt om en Enthusiast, en Pedant, en Selv-Mordere, en Erobrere; eller til at finde skammelig Kjerlighed og Sybaritiske Lyster indtagende; saa rev Misocosmus med aldrig skaanende Hænder Masquen af dem; og viiste ham, at det var elendige Narre, som havde gjort Jorden og sig selv ulykkelige, fordi de dømte endnu falskere

om den sande Lyksalighed, end deres forglemte Med-Brødre. – Man maae desuden mærke, at den Fordom som vor Conrector med saa stor Umage indpræntede sine Discipler, er af sin Natur saa stor og stærk, at den kun taaler faae andre ved Siden af sig – Den som holder alle for Narre kan næsten umueligt blive overtroisk; og endnu mindre overtale sig til at sværge blindlings paa andres Meeninger – Mistænkelig imod alting, undersøger han alting noye; og ved at betragte det fra alle Sider, udvider han i det mindste sin Kundskab, og samler sig saaledes Materialer, hvoraf han engang kan faae det lykkelige Indfald at danne sig Viisdom. – Vist er det, som vi før erindrede, at denne store Fordom, enten maae understøttes af en næsten unaturlig Egenkjerlighed; eller og, naar dens Slaver ere ærlige nok til at holde sig selv for ligesaa store Narre, som alle de andre; maae den blive yderlig brystfældig ved sin egen Vægt, og styrte dem, som mærke det, i en fuldkommen Pyrrhonismus; thi endskjønt den falder, forsvinde dens Ruiner derfor ikke. – Man skulde derfor troe, at den maatte danne alle dem af sine Tilhængere, der nogenledes kunde tænke, til ligesaa mange Tvivlere, som langt fra ikke vilde befatte sig, med at undersøge nogen Ting, da de ikke kunde vente sig mindste Nytte, mindste Vished af dets Undersøgelser. – Dog et er det at de fleste Mennsker og i sær Philosopher har Egenkjerlighed nok, til at tiltroe sig den Forstand, som de dømmer alle andre Mennsker fra – Et andet er det, at det er en Fordom, der som man veed, sjelden bliver undersøgt, og hvis Svaghed endnu sjeldnere bliver mærket. –

Endnu maae vi sige dette til Herr Misocosmi Berømmelse, at han, da han ikke kunde tiltroe sin Læring nogen Domme-Kraft, belæste Hans Hukommelse med alt det den kunde romme, for ikke at skikke ham reent tomhoved fra sig. – Sprog, Historie, især hvad Navne Aarstal, og enkelte Begivenheder angaaer, de nødvendige Præcepta og sligt, lærde han følgelig af Grunden – En Post hvori den gode Herr Conrector igjen per Accidens handlede fornuftigt; da Ungdommen er Hukommelsens Tid, og vi sjelden kan, men endnu sjeldnere gider lære udenad naar vi bliver gamle. –

Af det Foregaaende seer man og, at vor Christian, maatte blive arbejdsom, ydmyg og taalmodig; og følgelig, naar alting bliver noye beregnet, vinde ligesaameget, om ikke meer, end han tabte, ved at blive i otte Aar underviist, og opdraget af Herr Misocosmus. –